

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

UN TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, 1.-2.ª

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres herbes an es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-Famo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp, Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar i Fontdevila, Brossa.

Dietari de l'eixida d'enguany a França i a altres nacions

Dia 28 d'abril

Claustre i portada de St. Pere de Moissac.

S'hostaler i s'hostalera de s'hostal aont pos, que son una bona gent, que m'han tractat com un papa, quant anit passada les vaig dir que me'n aniria amb un tren que'm digueren que passava a les vuit, me varen dir que no podria veure res, i me digueren que m'haurien de cridar a les set. —A las set, les vaig dir, ja fas contes haver dita missa i vista tota l'església i es claustre de St. Pere; i, com sentiren que a les quatre ja contava estar aixicat, se'n escarrufaren i feren mil exclamacions.

Me vaig enterar anit passada que obrin l'església de St. Pere a les cinc i mitja; i a les cinc i mitja en punt jo hi arribava. S'escolà deu esser com molts des qui menen es trens d'Espanya, que casi sempre duen retrás; per això he trobada l'església tancada. ¿que he fet jo? Mir un poc per allà, veig dalt un portal que deia *Cloître (claustre)*, pero tancada sa porta. Mir una mica més, i afín demunt un altre portal que deia: *Concierge du Cloître*. —Ja anirà bé, si aqueix *concierge* ja està aixicat! Toc a ses portes, respon una dona, i surt fent un cap ben viu, d'una xixantena d'anys. Li dic si'm pot mostrar es claustre; i me diu que sí, i a l'acte el m'ha ubert. Es un claustre vertaderament monumental es claustre de sa cèlebre abadia de Moissac, benedictina, fundada a mitjàn sigle VII, com qui no diu res.

Com es monjos benedictins

feien feina des camp, conraven sa terra, i consumien poc per sa vida penitent que duen i produien molt amb tanta feina com feien, no es d'estranyar que arribassen a ésser rics. Ets escriptors sectaris, criminals casi tots en materia d'història, atribuïxen sa riquesa des monjos a usurpacions i embuis que feien an es beneïts. Això es una solemníssima mentida. Sa riquesa des monjos venia de lo que hem dit: que feien feina, conraven sa terra, la conraven bé, li feien produir molt i ells consumien poc; i es una regla que no falla: allà ont e-hi ha molta més entrada que no sortida, per força s'hi ha d'acaramullar riquesa.

Per això, com era s'abadia de Moissac riquíssima, pogueren fer aqueix claustre i aqueixa església de la qual ja només queden en part ses parets des costats fins a una corantena de pams i llavò sa gran portada de que parlam més avall. Es claustre està a sa banda de sa tramuntana de l'església; es ben gran, just d'un orde d'arcades, romànic, acabat la derrera des sigle XIV.

Ses columnetes que aguanten aqueixes arcades, son bessones una part-altra, i an es cornalons des gran quadrat, en lloc de columnes, e-hi ha un pilar quadrat amb ses quatre cares esculturades, i lo meteix son es pilars que hi ha a mitjàn lloc de cada corredor, an es portell que fa es basament de sa columnada, per anar per mig des pati o badiu des mig. Lo més notable, lo meravellós d'aqueix claustre son es capitells de ses columnes, casi tots *historiats*, això es, representant escenes de l'Evàngeli, de vides de sants, i fins i tot sátires.

Qualeún d'aqueix capitells es de fuitatge, tronats i entrunyellats, una cosa de no dir de fina i enginyosa.

Estudiant aqueix capitells s'hi pot passar ben bé una setmana. Jo hi he hagut de fer més via. Un poc passat les sis som entrat dins l'església, que s'escolà ja havia uberta feia una estoneta, he dita missa, he conversat una mica amb el Sr. Rector i un Vicari, tots dos molt amables i ben plaients, i m'he mirada de prim compte aquella església i sobre tot sa portada, que s'acabà an es sigle XII i l'església la consagraren ja l'any 1063. An aquesta església n'hi va prendre com a tantes d'altres romàniques, que es feren mal bé per una cosa o altra, i les refongueren, i ara casi no'n queda res de com les feren tot d'una. Avui es una església ogival, d'una nau de set trasts; es quatre primers tenen capelles poc fondes; es sa part veia, de sa basilica primitiva; ara ets altres tres trasts tenen capelles més fondes i tots es retaules i demés ornamentació es modern.

Aquesta església,

com casi totes ses antigues, especialment ses des monjos, té un vestibul o atri, quadrat, devall es campanar, que també hu es i gruixadíssim.

Sa gran portada no està a sa fatxada, sino a un costat, mirant a mig-jorn, i fa un cos sortit, coronat de marlets a punt de castell. Començant per defora, fa dues arquivoltes, descrivint una arcada tan ampla com alta. Aquesta arcada té devers deu pams de fondo, i a ses rebranques competjen dos ordes de baixos relleus, representant l'Anunciació de Maria i sa Visitació a Sta. Elisabet, escenes de sa minyonesa del Bon Jesús, Llatze i es Ric-golafra, i s'Avaricia i sa Luxuria, representada una mica massa an el viu. Vé llavò es portal propiament dit de tres arquivoltes d'entrunyellats, i fuitatges i columnetes a ses rebranques. Ses rebranques que formen es llum des portal, fan com a dents de serra d'endinzada circular, i es pilar divisori des llum presenta tres colles de lleons, una demunt s'altra, lleons asseguts un cuantra s'altra, en forma de *x*. Part demunt sa llinda, tota esculturada de roblos amb estrelles, sa desplega es Judici final, amb dues zones de condemnats i de salvats, competjantdemunt tot el Bon Jesús assegut an es trono, rodat des quatre Evangelistes i d'estols d'àngels sonant ses trompetes cridant a Judici los vius i los morts.

Molt notable resulta aquesta portada; pero no es gens duplós que sa de Santa Maria de Ripoll

e-hu es molt més, i amb tot i això es més famosa sa de Moissac que sa de Ripoll.—No hi ha remei; es francesos saben donar més importancia an es seus monuments que no noltros espanyols an es nostros. ¡O es patriotisme d'ets espanyols! Sovint sovint un no'l veu lluir p'en-lloc! ¡Deu mos do paciencial Amén!

Amb això ja eren les set i quart; comparese a s'hostal, berén, demán an es *garçon* o maicp, el pac; i, sense veura hostaler ni hostalera, que supòs que estaven tapats de sardonaies dins es lit, li he copat cap a s'estació.

Tot esperant que passás es tren que m'havia de dur

a Montauban,

veig un capellà, m'hi acost, i li moc conversa sobre si a Montauban enca-

ra hi ha calvinistes o hugonots. Ja's sap que ets heretges albigeos des sigle XII i primeria des XIII deixaren moltes de rels per aqueixes regions de llengü d'oc, i com esclatá es protestantisme a Alemanya i Suïssa, e-hi rebrotinà aque heregia en forma calvinista. I aquelles rels no estaven aficades dins cors plebeus, entre la gent de baixa mà, sino entre la noblesa. Per això sa dinastia de Navarra, ets Albrets, foren calvinistes; per això calvinista va néixer N'Enric IV de Borbón, rei de Navarra francesa, que després se convertí i va ésser rei de França. Idò be, en tots aquell rebumboris d'ets hugonots o calvinistes francesos, Montauban va ésser un des forts d'aqueix heretges, se feren independents del Rei de França; i si, així com estaven dins es cor de França, haguessen estats avinent de cap país protestant, se serien des francesats més que depressa. El rei Lluís XIII provà unes quantes vegades de prendre-los Montauban, i no hu conseguí fins que les haguè presa *La Rochelle* amb la qual aquells se donaven ses mans.

Aquell capellà

es estat tan amable que m'ha donada tota sa claricia que jo desitjava. M'ha dit que n'hi ha molts encara de calvinistes a Montauban, casi un terç de sa població, que compta 28.688 habitants, i que també n'hi ha alguns cocons encà i enllà p'es pobles d'aqueix depratament, i que se distinguen per sebre fer es cap viu i que allà ont no hi ha xorrestie, allà ont no hi fa bon viure, no'ls hi cerqueu. Lo que ha dit que en tenen ben poqueta de religió, que son casi tots racionalistes, no creuen en res, de lo qual se queixa amargament es seu caporal, que voldria que fossen més observants de lo que la Sagrada Escritura ensenya, entesa a sa manera calvinista, que es una manera ben baldufença d'entendre sa Paraula de Deu.

Conversant d'això amb aquell capellà, hem sentit siular es tren que jo havia de prendre, que a's temps de dir un *Pare Nostro* ja l'hem tengut davant. Me despedese d'aquell capellà, puig an aquell tren, i cap a Montauban falta gent. E-hi som arribats demunt les nou.

Jo no duia idea d'aturar-me a Montauban, sino anar-me'n cap a Limoges, pero no hi ha hagut cap tren per esquitjar-m'hi fins a les dues i busques. Per això he hagut d'estar totes aqueixes hores a Montauban. ¿que he fet jo? Prendre es Bädker, i cap a Montauban! que està a s'altra banda des riu Tarn, que aquí es molt ample, devers com l'Ebre a Tortosa, devers com el Rhin a Maguncia o a Worms.

Pas un pont ben llarg

i ben alt, i ja som dins Montauban, que no presenta mal aspecte de carrers ni edificis ni gent. Lo primer que he vist es estada una església de St. Jaume, ogival, d'una nau de cinc trasts, i ábside de cinc cares, amb finestrals i vidrieres de colors, historiades, modernes, prou acceptables. Dalt es portal major, modern, romànic, s'alça es campanar, de vuit cares d'estil *tolosà*, això es, que fa daus amb ordes de finestrals, un de mig punt i s'altre angular, lo quai fa molt pintoresc, i acaba amb una piràmide. Sa teulada de sa nau fa una volada per tot lo redó.

Volt uns quants carrers i me trob devant la Seu,

des sigle XVIII, grega-romana, i que té sa seua majestat de part defora, pero més de part de dins. Sa fatxada, amb dos campanars sense punta, es un poc feixuga i un poc fada. S'interior es més acceptable: fa tres naus de cinc trasts, amb capelles, tan altes com ses naus laterals. Llavò vé es creuer, d'una sola nau, amb cúpula sense tambor, i es cap de sa creua fa quatre trasts de tres naus que acaben amb una altra nau transversal, recta amb tres capelles. L'altar major, just amb sa tabernacle demunt está devall un baldaquí de quatre columnes amb cúpula de mitja taronja. Davant e hi ha un dau llibert, i llavò vé el chor que ocupa dos trasts; es cadirat es llis. A sa nau major i a ses capelles e-hi ha grans finestrals amb vidrieres de colors modernes.—Si estigués més decorada aquesta Seu, seria d'un gran efecte. Bones son ses esglésies d'estil greg-romà si les endiumengen així com pertoca. Ja fa anys que me'n som convençut de que es una gran equivocació es creure que s'estil greg-romà no serveix per esglésies. S'estil es lo de manco; es es suc de cervell de s'arquitecte qui hu fa tot. Un arquitecte de bon de veres sab fer meravelles en tots ets estils.

Mentres jo mirava la Seu

he reparat que

dos capellans i tres o quatre seglars feinetjaven a s'embocada des cap de sa creu. Atracat a un des pilars des creuer e-hi tenien una especie de banquetta en forma de pedestal de devers setze pams d'altaria, s'hi es enfiat un al·lotell, i s'hi es posat dret demunt ben estirat i amb ses mans plegades, i ets altres se son fets enfora per mirar-lo-se. Llavò he vist que era que miraven quin efecte faria allà demunt una figura de la Puríssima que després e-hi han pujada.

Amb això s'es acostat un d'aquells homos i m'ha dit: —El Sr. Arxipreste me diu que li mostr una tela des nostro gran pintor Ingrés que tenim dins la sacristia i que representa el rei Lluís XIII consagrant la França a la Mare de Deu. Jo he acceptat de bon gust ferm. Entram dins la sacristia, i efectivament aquella tela es una pintura molt notable; se veu que aqueix Ingrés en sabia de pintar i que no era gaire bo de fer donar-li es brou.

He demanat a s'escolà

si a Montauban tenien *patuès*, i m'ha dit que sí, i s'es posat a parlar-hi. Es una varietat des llengodocià, amb molt de punts de contacte amb so català, tant que un català o mallorquí sense lletres entendrà casi tot lo que li diguen en tal llengü. Li he dit an aquell escolà que era una l'ástima que es pobles des mig-dia de França no estimassen més aqueixes llengües seues que no son més que varietats d'una meteixa llengü, sa llengü d'oc, tan gloriassa en tota s'Edat mitja. Ell m'ha dit que ell l'estimava així meteix i que la parlava casi sempre com casi tothom.

He volgut presentar-me an el Rvnt.

Sr. Arxipreste

per donar-li les gracies d'haver-me fet veure aquella obra tan notable de N'Ingrés. El Sr. Arxipreste es un capellà veiet, pero amb un cap ben viu i lo més agradable, amb sa rialla sempre a sa boca. Resulta que es Vicari-

General Honorari de Perpinyà i gran amic de Monsenyor Carsalade i d'ets altres caporals des clero rossellonès que jo conec i me distingeixen amb sa seua amistat. S'es oferit a mi en tot i per tot, i jo lo meteix a ell; i li he estret cap a s'Estació per dinar i llavò porer fer una mica de feina abans de pujar an es tren que m'ha de dur a Limoges.

He dinat an es restaurant de s'Estació meteixa, aont m'han tractat molt bé, gracies a Deu. Això sí, e-hi havia una gran gentada, però a mi no me feia gens de nosa. He reparat que devant es taurell des despax e-hi havia una taula que sols e-hi seia un senyor escriu qui escriu.—Ja m'anirà bé! he dit jo. Aquí poré fer sa meua, en haver acabat de dinar.—Acab, me'n vaig a dur sa maleta que la tenia an es depòsit de s'Estació, m'assec an aquella taula, trec ets ormeigs d'escriure, i ja som estat partit a fer *Diari* de lo que duia enrera; perque es així que l'escriu, amb punts i amb hores, aprofitant ara mitja hora, suara una altra mitja o una sencera, o dues, així com vé bé. Com feia devers mitja hora que escrivia es més descansat del mon, arriba un tren. Sent gran trepig i crits i corredices. Alç es cap, i es estat

un diluvi de soldats

que se'n venien de quatres cap an es restaurant. Son entrats a forfolons, bovetjant, sempentetjant-se, rient i cridant. Demanaven vi, gaseoses, tota classede suc. Tots es criats i criades des restaurant s'han hagut de posar a despaxer suc an aquell jovent, que tots eren llengadocians perque no n'he sentit cap que parlés en francès. Jo les me mirava de cova d'ui els escoltava com qui no n'es, i no he reparat ni sentit que cap d'ells me mirás amb mal ui, ni se referís a mi per res de mal. Lo que es cert que no m'es arribada cap sempenta de ses que se pegaven, iaixò que feien engronsar sa taula aont jo escrivia, perque tots s'abocaven an es taurell i un s'embaraçava amb s'altre per passar, i sensa voler ells ni donar-se'n compte, sa taula anava i venia de vegades. Amb això ha sonat una corneta i es tren que ja siulava. A les-hores aquells soldats han pres es trot cap an es wagons, enfilant-s'hi tan aviat com porien. M'hi som fixat amb aquells wagons, i ha resultat que eren wagons amb barres, com es que a Espanya hi duen es bestiar. I es soldats e-hi anaven encistats com arengades. I això se fa a França aont es socialistes fa tan d'anys que comanden! M'ha semblat això sa democracia a se'n-revès. Ja hu val amb aqueis demòcrates que parlen tant de sa dignitat humana i de la redempció des poble! Que els-e compr qui no els-e coneix!

S'acostava s'hora

d'arribar es tren que m'havia de dur a Limoges. He posada forqueta a s'escriure, amag ets ormeigs, estren al punt es arribat, i cap a Limoges s'es dit: Eren les dues i coranta cinc, i un de s'Estació m'havia dit que a les quatre serien an aqueixa ciutat; però un senyor de Normandia que he topat dins es tren, molt simpàtic i desxondit amb-e qui he feta una conversada llarga de moltes de coses, m'ha fet veure que no era possible arribar a les quatre a Limoges essent partits de Montauban a las dues coranta cinc, amb so nombre grosde kilometres que hi ha, que ell les m'ha dits.

Efectivament, ell com som estats

a Limoges

eren les sis i busques. An es Bäder havia mirat quina fonda me convenia més, i an aqueixa som anat, Surt a fer quatre passes per la ciutat que es molt garrida i agradosa. Es ben important p'es nombre d'habitants que té, 92.181, per sa seua antiguedat i importancia històrica com a ca-

pital de sa regió *llemosina*, que crallà ont se parlava millor sa llengo d'oc an es sigle XIII i hi hagué es *trovadors* o poetes més famosos de llavò; i ademés es important aqueixa ciutat per ses seues industries, sobre tot per sa porcel·lana que hi fan, havent-hi emprats amb això més de 8.000 obrers; n'hi ha trenta dues de fàbriques.

Com al punt s'es entregada sa focca, jo me som entregat a la fonda per sopar i anar-me'n a jeure abans de pus raons. I fins demà demati, si Deu hu vol i Maria.

Dia 29 d'abril

Limoges: St. Pere de la Penya rotja

M'aixec dematinet, me pos en feina, devers les set m'esquitx a una esglesia que he vista prop de la fonda, St. Pere, entr dins la sacristia, present es papers, les m'admeten, dic missa, don gracies; i ja que hi era, alui una mica aqueixa esglesia, que's diu St. Pierre-du-Queyroix (St. Pere-del Querroig [penya rotja]). Se veu que es un nom antiquíssim, de quant parlaven aquí es llemosi pur, no afrancesat horriblement com ara. Sembla que aqueixa esglesia la començaren an es sigle XII i que més tart l'engrandiren i la refongueren. Es molt estranya: es quadradencia i fa sis naus de cinc trasts. A sa banda de s'Evangelí hi ha capelles poc fondes; per això només hi ha dues naus laterals. A sa banda de s'Epistola no hi ha cap capella i per això ses naus laterals son tres. Totes ses laterals son de sa meteixa altaria de paladar; ara sa major es més alta i grans finestral amplis i vidres de colors passadors, lo meteix que es de ses naus foranes. Ses sis naus acaben amb paret plana i grans finestral amb vidres pintats i historiat. Resulta una esglesia gran i molt devota. Es defores fan prou planta; e-hi ha un campanar rebaçut que acaba en punta.

Surt d'aquí ben aviat, i potolant per carrers i places amb so pla de la ciutat a la vista per no perdre'm i guanyar temps, m'espitx a s'altre cap de sa població per veure es

Museu «Adrien-Dubouché»

que inclou tres seccions: pintures, ceràmica (terra cuita) i esmelts. Es un edifici ben gran. El recorree tot: ses pintures son casi totes modernes, i no son gaire cosa sa major part. Lo que sí es notable es sa collecció de ceràmica, sobre tot de porcel·lanes que n'hi ha de totes ses fàbriques conegudes, però naturalment abunda més sa porcel·lana que's fa a Limoges. Lo que també es notabilíssim es sa collecció d'esmelts que's feien antigament aquí i dels quals se veuen mostres a tots es museus d'Europa, i hi son molt apreciats i admirats.

Fuig d'aqueix museu, i jhala cap a cercar l'esglesia de St. Miquel! L'he arribada a trobar encierxada entre cases antigues. Se diu St. Miquel des *Lleons*: es ogival, des sigles XIV i XV, de tres naus de sis trasts, totes tres de sa meteixa altaria, acabant amb una paret plana aont s'obrin grans finestral de vidres de colors, lo meteix que an es cap de devant. Es una esglesia molt devota; i hi ha un campanar ben agüonat, de 55 metres d'altaria.

Ja eren les onze, i, havia de dinar i prendre es tren a les 12 i 6 minuts cap a Angoulême

M'esquitx escapat a la fonda, din amb quatre grapades, i cap an es tren manca geut! E-hi puig, i jde d'allà cap a Angoulême! aont arribam a las quatre. Jo m'hi volia aturar per veure una Seu romànica que hi ha, notabilíssima, però no he poguda fer sa combinació de trens que volia per poder anar a dormir a Poitiers, segons pla que me tenia traçat; i he hagut de partir cap a Poitiers, aont som arribats devers les set. Ja no es

estada hora de tirar-me an es carrer per veure la ciutat, perque jo som com ses galines: sensa claror des dia no vui anar per dins una ciutat aont no som estat mai o que no conec prou, perque vui sebre sempre aont me trob i anar a lo segur.

Per això lo que he fet es estat sopar i anar-me'n a jeure.

Surt d'aquí i d'allà cap a veure la Catedral

d'estil ogival i ben interessant. Tè es campanar devant, d'una base tan ampla com ses tres naus de l'esglesia i fa quatre daus; es primer quadrat amb tres finestral a cada cara, ets altres tres vuitavats amb unes torrelles an es cornalons i dos finestralets a cada cara. ¡Llástima que no acabi en punta!

Derrera aqueix campanar s'alça sa fatxada de la Seu, que no se veu més que des costats. Aqueixa Seu la començaren an es sigle XIII, sustituint-ne una de romànica. No es molt gran, pero es una delicia de proporcions i d'ornamentació sobria i ben entesa. Fa tres naus de cinc trasts amb capelles, vè llavò es creuer, sensa cúpula i més estret que sa nau major. Es cap de sa creu es de tres naus amb tres trasts i capelles i nau absidal, això es, que volta per derrera amb cinc capelles, policromades, amb tres finestral cada una i vidres de colors representant vides de sants. Sa nau major, es creuer i sa nau major des cap de sa creu rumbetja un trifori o faixa d'arcadetes part demunt ses naus laterals i dalt aqueixes arcadetes s'obrin grans finestral amb vidres de colors, historiat de figures de sants, ben acceptables. Ses capelles tenen un gran finestral an es fondo amb vidres de colors que representa dos sants de tamany natural, qu'arriben fins casi dalt s'altar, que no té demunt més que un tabernalet i sis canalobres, lo cual está admirablement entès. Posar estatues devant una vidriera, es un doi, perque sa claror fa bellumés i no veuen s'estatua, això es, només veuen s'emballum.

Es creuer an es cap de sa banda de s'Epistola tè una claraboia quadrada amb una vidriera de colors bona ferm, i an es cap de sa banda de s'Evangelí tè una vidriera de colors a s'arcada des portal que hi ha, i més amunt s'hi obri un finestral de tota s'amplaria de sa nau i fins a's capmunt de sa volta, tot amb vidres pintats, deliciosíssims.

L'altar-major s'alça dins s'abside, just amb so Tabernacle demunt, i adevant el Chor.

Per defora está molt ben deixada aqueixa Seu i molt ben cuidada de rafes, arbotants, calats, etc. Es cap des creuer de sa banda de s'Evangelí fa una fatxada preciosa, finquetjada per dos campanerets i presenta un portal amb capser exornadíssim de pilarets, arcatures, calats i frondes, i acaba amunt de tot amb galeria de cresta afligranada i un capser ben agüonat. —Entre es campanar i es cap de ses tres naus, e-hi ha un *nartex* o nau transversal que serveix d'entrada.

E-hu repetese: aquesta Seu resulta molt notable per ses seues proporcions i per sa seua ornamentació. Ses vidrieres només representen un capital gros.

Mentres m'estava jo prenint notes assegut a una cadira, assetsuaixí sent una remor

molt espessa. Tot d'una he cregut si seria un tren que passava o una tarinda de carros que fessen sa seua via per devora la Seu. Me gir, i me veig un bell estol d'al·lotells de deu a tretze o eatorze anys que s'en venien afillerats de dos en dos, i s'aficaven dins una especie de sacristia. ¿Com era que feien tant de trepig aquells betzos? Es que duen sabates de fust, com les hi duen sa gent des poble

per aquí, i per això fan molt de renou ses petjades per demunt s'empedregat. Aquella al·lotea al punt es sortida de dins aquella sacristia amb cota vermeia i ruquet, i cap an el Chor amb un que els-e menava devant devant i a cops de bordó en-terra els-e feia ses senyes de caminar, aturar-se, asseure-se i demés cosa. Passava per devora mi un escolà, i li demanà qué es aqueixa infanteria, i me diu qué son es minyons-orfes que están a un hospici d'aquí, i que venen a la Seu per cantar avui que hi ha *Utanies* i processó.

Dia 30 d'abril

Pec sa dematinada de costura, mepos en feina, i devers les set cap a l'esglesia de St. Hilari, una esglesia abacial, fundada tal abadia abans des sigle VI, segons sembla. L'esglesia actual es des sigle X i XI.

La ciutat de Poitiers,

avui de 41.242 habitants, es antiquíssima, i famosa de vei per diferents conceptes. Aquí va néixer aquell llumenar de l'esglesia de Deu des sigle IV, St. Hilari, un des Sants Pares d'Occident més anomenat i que deixá una partida d'obres. Se convertí an es Cristianisme i tenia una fia, i després s'ordená de prevere i va esser Bisbe d'aquí, i un des qui combateren més granats s'arrianisme. Prop d'aquesta ciutat doná En Carles Martell sa gran batalla l'any 732 an es sarrains d'Espanya, que duien tanta d'investida, que, després d'apoderar-se de sa nostra peninsula, passaren es Pirineus, se feren senyors de tota sa regió narbonesa, i se passaren p'es carabaçot d'arribar a Tours per despuiar es sepulcre de St. Martí, massell de presentaies i de joies de gran valor, que hi deixaven es pelegrins que hi acudien de tota la cristiandat. En Carles Martell els-e sortí a camí, i els-e derrotá completament devora aqueixa ciutat; per això tal batalla se diu de Poitiers, que feu perdre an es sarrains ses ganes que tenien de fer-se envant per dins França i ensenyorir-se de tot Occident. Ademés, va esser Poitiers sa capital des Comtat d'aqueix nom, tan famós durant s'edat mitja, i un des comtes va esser aquell Guillem de Poitiers, un des *trovadors* més antics que's coneixen de sa llengo d'oc, que's conserven encara ses seues poesies dins els aplecs que corren d'aquells *trovadors*. —Aqueixa gran antiguedat de Poitiers i s'importancia que tengué desde es sigles més remots, va dur que s'hi alçassen edificis notables, que encara en part se conserven.

He tengut un dia ben xerec per veure aqueixa ciutat. Ben demati s'es posat

a brusquetjar;

i, com més es anat, més fort ha plogut. Quant arribava a St. Hilari, ja he hagut d'obrir es paraigo. Aquesta esglesia es romànica pura i d'una importancia molt grossa. Es que s'abadia que hi havia aquí, tenia més de cent esglesies baix d'ella entre França i Inglaterra; i amb sa força que havia de tenir tal Congregació no es estrany que poguessen fer aquí una de ses primeres esglesies que mos queden d'aquells temps (sigles X i XI).

Lo primer de tot, som entrat a la sacristia, he presentats es meus papers, m'han deixada dir missa, i per cert que

s'escolanet

que la m'ha servida m'ha edificat amb sa seua compostura i reculliment i gran exactitut amb so fer totes ses cerimonies a punt de pastora mia; pareixia un escolanet alemany o anglès. Fins aquí, d'ets escolanets de tots es punts que he coneguts, ets alemanys i ets inglesos se'n duen la pauma, pero d'un bon tros. A Saissa

força ha de tocar fets ben importants de l'història de Mallorca, que mos agradaria contàs més per pedres mudes.

Comença el P. Riera donant just una uia a l'història primitiva de sa nostra Illa i els seus primers habitants; retreu «la Conquesta», per fer veure com e hi prengueren bona part els Frares de St. Domingo, molt estimats del gran Rei En Jaume I, qui foren els primers conradors del Evangeli dins el nou reïne, i feren tasca tan profitosa, que a ells se deu que dins tot Mallorca sia tan antiga i ben arrelada la devoció del Sant Rosari, i per tot arreu, sobre-tot a la part forana, la capella més rica i més important, la de la Comunió, sia «el Roser». També parla del grandios convent de Sant Domingo de Ciutat, d'aquell monument notabilíssim, joia d'art, planter de grans sabis que destruïren, fins a no deixar-ne pedra sobre pedra, els «gloriosos» revolucionaris... (Sempre son estat lo meteix; es lo únic que saben fer i no serveixen per res pus: mai han aixecat un monument, feta una obra d'art, aplegada una biblioteca; ara destrocen, espoltrir ses que havia fetes l'Església, aixó sí; vet-aquí tot lo que les tendrà qu'agrair l'Història.) També conta la fundació dels Convents de Frares de la seua Orde de Pollença, Inca, Llorito i Erviça, i de monges de Sta. Catalina de Sena de Ciutat i del que volien fundar a Manacor, i ane que tot está a punt, no arribà a port; donant detalls ben curiosos, que mostren la manera d'esser i proceir de la Noblesa i del poble mallorquí en aquella època tan interessant i gloriosa.

Lo que fa més al cas per noltros, sobre-tot després de lo que s'es dit i fet no fa molt de temps, es la part del llibre qui conta la fundació del Convent de Manacor: ¡quina llástima que no haja trobades fonts més abundoses i de moltes coses no'n puga donar claricies ben netes i espinzellades. Així i tot mostra ben a-les-clares qu' es una gloria tota nostra, una obra tota feta pes nostres antepassats, un llegat seu, que com a bons fills mos toca estimar i conservar amb molta cura. Si es Frares Predicadors tenen aquest Convent, fone la Vila, els Jurats, o sia l'Ajuntament de llavó, qui veent la gran fretura que tenia Manacor de bons mestres qui ensenyassen els a llot, qui casi no porien aprendre aquí en no esser les primeres lletres, i de sacerdots plens de zel, qui aidassen els Beneficiats de la Parroquia, qui per molt, que fessen, no porien conrar tot aquell camp, que ja a-les-hores, mitjan sigle XVI, era una de les viles més grans, polents i ben poblades de Mallorca, los pregaren que venguessen a fundar aquí; fone la Vila que acudí al gran Rei Felip II que posàs remei an aquell mal, donant llicència i protegint tal fundació; fone per aixó que de bon grat e-hi vengueren; i els manacorins qui conservaven ben fresca la recordança de la predicació meravellosa i apocalíptica del popular St. Vicens Ferrer, los estimaven i tenien en tan gran concepte an aquests bons Frares, que veren el cel ubert, los reberen amb rams i paumes, i la Vila i les cases més acomodades, es menestrals i es pobrets i tot, tot Manacor se determinà ajudar-los a aixecar l'Església i es Convent i fer que no les faltàs res. Es ben veritat que ells donaren un gran exemple, que feren moltíssim de bé, que donaren tan bon conte ses escoles, que mai aminyà, sinó que de cada dia cresqué més i més aqueixa estimació, i respecte i agraiment, tant que fins i tot vengueren questions i gelosies. Per aixó no es raro que quant arribà la vergonyosa ex-claustració, els bons manacorins, els qui no havien perdut el seny, se'n lamentaren amar-

gament i e-hu miraren com una gran desgracia per el poble, i feren per ells tot lo que pogueren; veure després abandonada aquella Església que havien enriquida, buides aquelles cel·les, tancada aquella escola tan profitosa, aont havien rebuda bona ensenyança, les feia tanta pena, que pregaven Deu i feien tots els medis possibles perque tornassen aquells bons frares tan anyorats. Alló era un foc colgat, que just amb una bufada se tornaria encendre: i aixó, gracies a Deu, s'es cumpit. Ja les tornam tenir entre noltros. Dins aquest llibre veureu els qui treballaren més per lograr-ho, com se'n alegrà el poble i com han tengut el bon acert de seguir la meteix obra dels antepassats; ane que sien poquets, han tenguda bona cura de tornar obrir aquella escola, a fi de que els nostros infants hi vagin a aprendre, no sols les lletres humanes, sino bona doctrina; ne volen fer d'ells bons cristians, homes honrats, homes d'orde que sapien estimar Deu, la familia i la Patria. I ¿qui no hu veu qu'aixó es una obra meritíssima i de gran trascendencia? sols aixis el dia de demà no's deixaràn enganar per quatre anarquistes i socialistes, qui no tendrien gaire gent qui les escoltaria si no hi hagués tants d'ignorants, tants qui han perduda sa fe i sa dignitat o qu'es son enfangats dins es vicis. Que Deu les dó seny i valiment per seguir la tradició dels frares de St. Vicens, i que facin dins Manacor tant de bé com ells.

Llegiu-lo, idó, manacorins, i mos donarèu raó: si'l començau no'l sebreu deixar de ses mans; ja que no teniu una història de Manacor, aquí al manco veurèu lo que s'hi es esdevengut a les derrerres centurries; els fets que conta mos toquen d'aprop; es qui anomena son els nostros majors i de molts n'haureu sentit parlar i viu encara sa bona memoria. Es idó un llibre tot nostros, qui enalteix i dona gloria i anomenada a Manacor. Vet-aquí perque n'estam tan contents de qu'el P. Riera hagi escrita aqueixa història. Perqueha feta una obra bona, un servei a la bona causa, LA AURORA le hi agraiex i de tot cor n'hi dona l'enhonorabona.

Lectura Popular

Heu sentit a dir que bo i barato no poren anar plegats. Idó ara mos ho fan mentider. Veiam com: es senyors que fan l'«Il·lustració Catalana», una de ses revistes millors d'Espanya, pero que surt una mica saladeta, s'han dit: Es una llástima que es nostros poetes just los coneguen quatre lletra-ferits i es poble no. ¿Per que aixó? ¿per que la gent no compra llibres de literatura? Es que una bona llibreria costa un ui de sa cara. Es que es precis voler i poder. Es qui volen i poren, aqueis deixau-los anar, perque si s'ase no va de beure, es siular es per demés; ara aqueils que los agradaria ferm assaborir vertaderes bresques de mel i se'n han d'affluixar per falta de moraduxos, perque los es difícil amollar un quern de pessetes per un llibre de poesies, aqueis fan llástima; i aqueis ara precisament están d'enhonorabona.

Heu de sebre que aqueils senyors han començat a publicar una «Biblioteca popular d'autors catalans» molt ben presentada i agradosa i tan re-de-barato que just costa deu cèntims cada opuscle de ¡32 planes! com qui no diu res. Sortirà, si Deu ho vol i Maria, un número cada setmana. De manera que as cap de s'any, just estoviant un moneiot cada dissapte, cosa que pot fer qualsevol, ane que estiga més pelat que un jonc de fuies, ja tendrà una partida de llibrets, un millor que s'altre, dels escriptors catalans més de cap de brot. ¡Ves si es una xaripa aixó!

Es primer quadern que hem vist, du una bona collecció de ses millors poesies que va escriure el gran Maragall; es segon diuen que durà un drama d'En Guimerà. Hala, idó, no la deixeu perdre a sa

xaripa; que sa cera l'han de coïr quant cau!

UN FORA-VILER

J ara escoltau

EN VERA-VEU

No s'entenen

No, no s'avenen gens es socialistes i ets anarquistes. Mentres uns celebraren es primer de maig amb músiques i saraus i gaubansa; es segons el passaren trist, negre, ple de dol, ple de antisocialisme. Mentres es socialistes amb so primer de maig feien sa festa des trebai, o al manco deien que dedicaven un dia al any a celebrar sa dignitat des trebai, per ells falsa i pesada dignitat; ets altres deixaven sa feina, no per senyalar un avenç per fer en ses reivindicacions socials, no per aixamplar es cor i deseansar, sino per recordar es poc camí que encara ha recorregut es Sindicalisme revolucionari, alies s'Anarquisme organicat, per recordar se ben merescuda mort d'aquells anarquistes que acapillaren l'any 86 una vaga injusta, una vaga violenta, una vaga revolucionaria a Xicago, per condemnar tot s'orde actual i agafar s'eina destructora. Mentres es primers en feien des primer de maig una festa, una diada política; ets altres, es de *El Rayo* preferien que se borràs tal vaga voluntaria perque no significa res de bo ni consolador.

¿E-hu veis? Uns i altres son obrers; uns i altres son inemics nostros; uns i altres son inemics declarats d'ets obrers catòlics; uns i altres se pacten per rebentar *germans* seus que cometen es delictes de no pensar com ells; idó ells amb ells no s'entenen. Uns tiren per un vent i ets altres per un altre; uns donen un remei a sa mala situació del mon d'avui, i ets altres, ets anarquistes de *El Rayo*, en donen un altre, millor dit, no'n donen cap, perque tot hu volen passar a foe i a sang, talment aquell qui, per curar un malalt més prompte, el mata d'un cop.

En camvi noltros, ets obrers catòlics, s'exercit des Sindicalisme catòlic, que aumenta cada dia amb obrers que abans s'han estat tancats dins ca-seua sense ocupar-se de res, i amb obrers qui abandonen ses files socialistes i anarquistes, perque, reflexius com son, arriben a desenganarse; noltros, dic, sabem cert aon anam, tenim ben definides ses nostres reclamacions; sense destruir, construim, edificam, milloram, redimim, triumfam. I qui es socialista o anarquista, que mos provi lo contrari per escrit.

Encara més de sa vaga de Bélgica

Fa compassió s'«Obrer Balear» quant dissapte passat dona compte encara de sa ignominiosa vaga general de Bélgica.

Diu que es vaguistes arribaven a 500.000. Ni a 260.000 que no arribaren, grans mentiders; i si no, venguen estadistiques aquí. ¡Hala, «Obreretxo», a veure si ets capaç de citar-me números!—Diu que sa declaració des Govern, que va fer aturar sa vaga, era ambigua, que res en net prometia; diu que va bastar per aturar-la un per ventura sa Comissió de diputats trobarà un camí bo per arretglar aixó des sufragi. Aquí está es dau, *Obreretxo*: aquí está es fracàs vostro; aixó demostra sa vostra iniquitat i traïdoria; perque sense conseguir res res, heu feta passar fam, i ben debades, a 250.000 po-

bres trebaiadors que, com jo, necessita es pa de cada dia per viure!—Per aixó es, i no per altra cosa, que se s'*Obrer*, anuncia que no parlará des resultat, de s'èxit des moviment vaguista. Ni'n pot parlar, ni'n pot dir la veritat de aquest tristíssim resultat, sense que sa cara no li caiga de vergonya. ¿Qué pot dir que li sia honros, sense que falti a sa realitat?—I de sa traïdoria des liberals, que'n direm? ¿Qué direm des liberals qui sempre, fa devers 30 anys, los van ajuda an es socialistes contra es catòlics en tot i per tot, i ara los han feta sa traveta? I s'*Obreretxo* no se'n dol! ¿O no li fa res que es liberals aprovassen, amb catòlics i socialistes junts, sa declaració ministerial prometent atendre ses aspiracions des socialistes, i a continuació reprovasen i condemnassen, junts amb sos catòlics i contra es socialistes, sa vaga general? ¿No li fa res tampoc que uns quans diputats socialistes no votassen en favor de sa vaga com ets altres, que s'excusassen de votar, d'aprovar-la, de donar-la per ben feta?—Diu també es paperot socialista que se vaga realisá es fins des Partit. ¡Mentida gran torra-pipes! ¿Qué havia de realisar? Veiam mostrau com! Si sa vaga no va arrancar des Govern cap declaració nova, perque es Govern no va fer més que repetir lo que havia dit un més abans; si sa invitació des Comité de sa vaga a sa tornada an es trebai no importava fer-la perque molts d'obers, desenganats de tot, tornaven cada dia a sa feina, primer que'is-ho digués cap caporal socialista; si es meteix *Obreretxo* diu que tal Comité no va deixar satisfeta sa opinió pública; si diu que a ses *Cazas del Pueblo* des Centre, a Charleroi, a Borisiage (?), a Bréseles (i noltros afegim deu etc.) están prou queixosos de sa conducta des directores; si sa majoria des delegats obrers que no assistiren an es Congrés extraordinari celebrat per acabar sa vaga, se declararen ben contra de sa Comissió,—digau, *Obreretxo* de la gota, digau socialistes de Mallorca, digau benaventurats des socialisme mallorquí, enganats de cap a peu! digau:

¿Quins fins tenia es Partit socialista belga que los ha vists realisats amb aquesta vaga? ¿Qué han gorva ets obrers socialistes de Bélgica? ¿Aon los han duits es caporals socialistes, grans vividors? ¡Aon, més que a sa fam i a sa derrota?

Sí, d'aqueis dos mats, d'aqueixes dues desgracies, qui en té sa cupa son es directores de sa vaga socialista. Ells! ells!

Secció local

Bé anaren ses corregudes de bicicletes! Es corredors foren rebuts an es Velòdrom amb força de musica, sobre tot es segon, En Sureda, que es de Manacor, amb honor del qual s'omplí la pista de capells.

Enhorabona, idó, a s'organizador, D. Miquel Mesquida.

Hem vistes ses tres màquines que dia 20 s'han de rifar: son precioses, elegants, fortes; sobre tot, sa del Sr. Darder: que es de lo bo, lo millor.

Hala, idó, tothom a prendre billets!

Molt amillorat está de sa llarga malaltia el nostros bon amic don Quiem Nadal.

Stanyada fins aquí se pot dir bona; i si ses mel·les son poques, però es de esperar que es preules compondrá. Deu hu faça.